

ПРЕВОДАЧЕСКО ЗАНАЯТЧИЙСТВО

За преводите на художествени произведения у нас се говори твърде малко. Или ако се говори, разговорите ще бъдат повече „по принцип“, отколкото конкретни, за отделни произведения. А в ръцете на читателите влизат както хубави, тъй и невъзможни преводи. Така стои например въпросът за преводите от югославските литератури. Техните качества са съвсем различни — от хубави и художествени („Автобиографията“ на Бранислав Нушич, прозата на Мирослав Кърлежа, Иво Андрич, Иван Цанкар и пр.) до лоши и скандални (сатирите на Радос Доманович, „Преживелиците на Николетина Бурсач“ от Бранко Чопич и „Нечиста кръв“ от Борисав Станкович). Трите последни книги са може би най-лошите преводи, излезли в нашата страна от десетина години насам.

Дилетантският превод на сатирите на Р. Доманович (преводачи Д. Кресул и О. Рокич) е превърнал писателя в дилетант-писател. Това е впечатлението още от първите страници, такава си остава то и след прочитането на цялата книга, ако, разбира се, снисходителният читател има търпение да я прочете докрай. Тук има и буквален превод, и формализъм, и неточности, и съвсем недъгав български език. Липсва само оная атмосфера, наситена с образност и мисъл, която довежда зами-

сълна на автора до читателя. Не много след този злополучен превод издателство „Народна култура“ (където изглежда понякога пренебрегват всякакви критерии за хубаво и лошо) поднесе още една уродлива рождба на дилетантинизма — хубавата хумористична повест на Бранко Чопич „Преживелиците на Николетина Бурсач“, в превод на Б. Мисирков. Прекрасните, станали нарицателни в Югославия образи на Николетина и Йовица Йеж, техните весели приключения, селската им мъдрост и хумор са преобърнати от преводача с главата надолу. Пред читателя се движат скучни същества, чиято мисъл и език им пречат да изразят онова, което те са казали веднъж изпод перото на Бранко Чопич. В сборника с творби от Бранислав Нушич попаднахме на няколко разказа, преведени от Б. Мисирков, у които преводът имаше малко общо с Нушичевия хумор. Това личи особено ярко, защото може да се сравни с хубаво преведените творби на Нушич от Б. Ничев и С. Рачева.

Последното чадо на преводаческото занаятчийство е романът „Нечиста кръв“¹ от Борисав Станкович, „преведен“ от Остоя Рокич и „редактиран“ от Д. Добрев.

Ако някога се пише върху проблемите на лошия превод обширно, струва ми се, тази книга може да послужи като сборник от всевъзможни примери. Тук има образци за всичко, като се почне от грешно преведени думи, та се стигне до окарикатурен стил на автора и на българския език. Преводът на „Нечиста кръв“ е правен с непоносима безотговорност и невежество. Човек добива впечатление, че над него се е мъчил ученик, който едва-едва е закърпил удовлетворителна бележка; ученик, който не знае както трябва нито езика, на който превежда, нито езика, от който превежда.

Почти на всяка предисте-на страница попадаме на думи, чийто смисъл далеч не се покрива с ония, които е вложил авторът в тях. Преводачът явно не е знаел българското им значение, а е правел опит да налучка. И са се получили смешни главоблъсканици. Да започнем от предговора. За него е използвана прекрасна статия от бележития сръбски критик Велибор Глигорич. Но в превод тя се е изгълбила с толкова недомислия, че човек би помислил автора за глупак. Ето няколко дребни примера: „всеки момент се очаква да пламне пушка“, „неговата власт стъпва в действие с груба сила“, „Станкович прониква в интимния, вътрешен живот на мъжа (б. а. вместо „на човека“) и осо-

¹ Борисав Станкович — „Нечиста кръв“, прев. Остоя Рокич, изд. „Нар. култура“, 1962 г.

бено на жената“, „природата в поезията на Бора Станкович... лъха на чувствителност“, „впрочем в предаването на трагичния живот той внася една субективна нотка, примитивно наследена с фаталистично чувство на живота и съдбата в него“ и пр.

По-нататък, на едно място „очертанията на долините“ са преведени буквално и са се превърнали в „ръбове на долините“.

у преводача:
стр. 24

За чифликчиите и за слугите от чифлиците, за ратая и за мелничарите в Собино той бе всичко на света... През време на пътуването му из Турция по търговия, където обикновено оставаше през цялото лято, тук редовно го споменаваха и му се заканваха...

Книгата гъмжи от такива примери.

Тук просто не може да се говори за обичайни преводачески несполуки, а за пълна небрежност и неуважение към литературата. Колкото и остро да звучи истината, тя е една: преводачът на тази книга е съвсем чужд на перото! Ето той често не може да пренесе значението и смисъла на фразата, нежелателността на езика и поезията на произведението. Един след друг се редят усложнени до невъобразимост и заплетени пасажки, които в сръбския оригинал звучат съвсем ясно. Дългите изречения на Б. Станкович се четат леко, защото те са стилизиран и отличителен белег на големия народен писател. Преводачът обаче ги е превърнал в неразбираеми плетеници от думи. И ние затъваме в един непоносим „български“ език, който не съответствува на езика на автора (нека останем настрана и често погрешният смисъл!). Метаморфозата, която е претърпял романът на Б. Станкович, докато премине през ръцете на преводача е та-

На друго — „паричните дарения“ стават ту „подаръци“, ту „подавания“; „гrijливо поддържаното лице“ е станало „отгледано лице“; „чардакът“ в хаджи Трифоновата къща е ту балкон, ту чардак, а пък дюканиите из чаршията са станали на „магазин“. Навсякъде в книгата „чивчиите“ са преобърнати на „чифликчи“! А чивчиите, както изрично е обяснено в изданията на романа и как-

верен превод:

За чивчиите, за слугите от чифлика в Ратай и за мелничарите от мелниците в Собино, той беше всичко... През времето, когато ходеше из Турция по търговия — а там обикновено оставаше през цялото лято — роднините му го споменаваха и плашеха с него...

кава, че едва ли е нужно да вземаме като база за сравнение верният превод, що се касае до критикуване на българския език на романа. Няколко такива пасажки не ще бъдат излишни: „... тя почувствува, че се възстановява с това си геройство и пожертвование. С тази си жертва тя толкова пренебрегваше себе си, та ето, отива не само при неравен на себе си, с не мил човек, а дори с истинско дете“ (стр. 106).

„На Софка стана ясно, че ако не се е убил заради нея, той нарочно е оставал в арнаутско. И като бе разбрал, че не убил на място, за да не се върне жив в къщи при Софка и бъде принуден да я гледа и да се черви, останал сам, изпокъсал поясите (б. а. вместо „превързките“) около себе си, та кръвта бликнала от корема му“ (стр. 180).

„Само за себе си е мислила: за красивата си мека коса, за разкошната си снага, с която толкова се гордеше, за която толкова много говореха, от страстни желания и чувства се опияняваше до полуца“ (стр. 104).

то сочат речниците, са селяни, настанени на чужда земя, за да я обработват или просто селяни, които работят ангария. В една мисъл срещнахме главната героиня Софка вместо да се „окопитва“, както казва авторът, да се „стресва“. И оттам се променя целият смисъл на изречението. Но да вземем на sluки една от многото грешно преведени фрази:

Безмислици от тоя род могат да се намерят навсякъде. Преводачът кара героите си да се разкриват „до кости“, да изпълват градините си с „най-известни“ (вместо „най-хубави“) дръвчета, да се веселят „пълноценно и дълго“, да вървят по „сухи стълби“ (вм. по „тънки стълби“) и пр. Невъзможно е да цитираме всичко, което мина пред очите ни. Не ще споменаваме онези изпуснати думи, които са се видяли трудни на преводача и той ги е изоставил, нито ще говорим за изпобърканите времена, за приката реч, сведена до книжна фразеология, за неправилната употреба на предлога „поради“ и на други предлози, за гъмжилото от деспричастия, отглаголни съществителни, излишни местоимена, частици и пр., несвойствени за българската художествена реч.

В заключение бихме казали: хубавият художествен превод е задължение и към автора, респективно към националната литература, към която той принадлежи, и към читателя.

Ганчо Савов